

Ο ΑΡΧΟΝΤΑΣ

«Τον *άρχοντα* τριών *δει μεμνήσθαι*¹. Πρώτον μεν ότι ανθρώπων *άρχει*, δεύτερον ότι *κατά νόμους* *άρχει* και τρίτον ότι *ουκ αεί* *άρχει*».

(Ο *άρχοντας* πρέπει να θυμάται τρία πράγματα. Πρώτο ότι *διοικεί* ανθρώπους, δεύτερο ότι *διοικεί* σύμφωνα με τους νόμους και τρίτο ότι *δεν διοικεί* αιώνια).

Ιωάννης Δ. Κακουδάκης

Αντιστράτηγος ε. α. Επίτιμος Α΄ Υπαρχηγός ΓΕΣ, πρώην Διευθυντής της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού του ΓΕΣ και Πρόεδρος της Ελληνικής Επιτροπής Στρατιωτικής Ιστορίας του ΓΕΕΘΑ.

Το παραπάνω απόφθεγμα του Αγάθωνα² με τρεις φράσεις περιλαμβάνει τα κύρια χαρακτηριστικά του *άρχοντα* με την ευρεία έννοια της λέξης, που έχει πολλές συνώνυμες: επικεφαλής, προϊστάμενος, αρχηγός, διευθυντής (ο οιοσδήποτε), διοικητής (όλων των βαθμίδων], κυβερνήτης, ηγέτης, ηγήτορας (μικρός ή μεγάλος), δεσπότης, εξουσιαστής, ηγεμόνας, σουλτάνος, μονάρχης, βασιλιάς, καγκελάριος, αυτοκράτορας, πρωθυπουργός, πρόεδρος κλπ. Ισχύει για όλους, και στην περίπτωση μας, **για κάθε στέλεχος της βαθμολογικής κλίμακας των Ενόπλων Δυνάμεων που βρίσκεται στην εξουσία, στην ηγεσία, στη διοίκηση ή στη διεύθυνση**. Ακόμη, και στην ομάδα των τριών ατόμων, υπάρχει ο επικεφαλής, ο *άρχοντας*.

Η ανάγκη της κοινωνικότητας των ανθρώπων δημιούργησε τον επικεφαλής, τον φυσικό ηγήτορα ή τον νόμιμο **άρχοντα με τη διάσταση** και τις συνώνυμες λέξεις, εκφράσεις και έννοιες που δόθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο. Χωρίς κεφαλή δεν ζει το σώμα και χωρίς τον *άρχοντα*, τον προϊστάμενο δεν μπορεί να ζήσει και να ευδοκιμήσει οποιοδήποτε μικρό ή μεγάλο κοινωνικό σύνολο, τμήμα ή ομάδα κράτος.

Ο *άρχοντας* είναι πάντοτε προϊστάμενος ανθρώπων και έχει το φυσικό ή νομικό προνόμιο να ρυθμίζει να συντονίζει και να καθορίζει τη δράση και την τύχη πολλών άλλων συνανθρώπων του. Ιδιαίτερα, αυτό έχει μεγάλη σημασία σ' όλα τα κλιμάκια της διοίκησης από τον επικεφαλής τριών ανδρών μέχρι και τον βαθμό του Στρατηγού.

Από τις κατευθύνσεις, τις αποφάσεις, τις οδηγίες, τις διαταγές του **άρχοντα** κινείται, λειτουργεί και εκτελεί ο μηχανισμός της ομαδικής, κοινωνικής και εθνικής ζωής! Ακριβώς, για τον λόγο αυτόν ο ρόλος του *άρχοντα* παίζει τεράστιο ρόλο

---

¹ Το μεμνήσθαι είναι απαρέμφατο του μέσου παρακειμένου του ρήματος μινήσκομαι (ενθυμούμαι), τονίζεται στην **παραλήγουσα** και παίρνει περισπωμένη στην αρχαία ελληνική και οξεία στη νεοελληνική γλώσσα. Ως απαρέμφατο είναι υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος *δει*! Το επισημαίνω γιατί πολλές φορές τονίζεται εσφαλμένα στην **προπαραλήγουσα**!

² Αγάθων (450-400 π.Χ.), τραγικός ποιητής και μουσικός. Έγγραψε πολλές τραγωδίες (*Ανθείς*, *Θυέστης*, *Μυσοί* και *Τήλεφος*,...), αλλά δεν σώθηκαν.

και είναι ρυθμιστικός παράγοντας στη ζωή των ανθρώπων που βρίσκονται στη σφαίρα της δικαιοδοσίας, της επιρροής και της εξουσίας του.

Ας δούμε όμως χωριστά την κάθε πτυχή του θέματός μας.

«Πρώτον μεν ότι ανθρώπων άρχει». Ο άρχοντας είναι άνθρωπος και διοικεί ανθρώπους. Η ανθρωπιά αποτελεί την επικεφαλίδα του κεφαλαίου της κάθε διοίκησης. Από τη φύση του ο άνθρωπος γεννιέται ελεύθερος και έχει το δικαίωμα να ζήσει και να δημιουργήσει μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον ως ελεύθερο άτομο. Η συμπεριφορά, οι νόμοι, οι διαταγές του άρχοντα πρέπει πάντοτε να είναι ποτισμένες με ανθρωπισμό και αξιοπρέπεια, γιατί σ' ανθρώπους απευθύνονται. Αν ο άρχοντας σε κάθε πράξη ή ενέργειά του βάζει απέναντί του, ως στόχο προσβολής τον άνθρωπο, δηλαδή τον ίδιο τον εαυτό του, τότε οι εντολές του θα είναι πιο ορθές, λογικές, αποδεκτές και πιο εκτελεστές. Πρέπει να θυμάται ότι κάθε ενέργειά του πηγαίνει στους συνανθρώπους του, που έχουν τα ίδια δικαιώματα στη ζωή για υγεία, προκοπή, δημιουργία και τις ίδιες ανθρωπινες βιολογικές και κοινωνικές ανάγκες. Λακωνικά, η αρχαία ελληνική γραμματεία μάς παρουσιάζει το μεγαλείο του ανθρώπου με τη φράση: **«Ως χαρίεν ο άνθρωπος, όταν άνθρωπος η»** (τι χαριτωμένο πλάσμα που είναι ο άνθρωπος, όταν είναι άνθρωπος, δηλαδή έχει ανθρωπισμό και αξιοπρέπεια).

«Δεύτερον ότι κατά νόμους άρχει». Κάθε μικρό ή μεγάλο σύνολο, κάθε οργανισμός μικρός ή μεγάλος και κάθε πολιτεία για να λειτουργήσει σωστά έχει αρχές και νόμους, όπου βασίζεται ή όλη λειτουργία τους. Πρέπει επομένως ο άρχοντας να διοικεί σύμφωνα με τους νόμους που έχει θεσπίσει η πολιτεία, που αποτελούν και το καταστάλαγμα των απόψεων τού λαού της διαχρονικά σε μια ευνομούμενη πολιτεία. Δεν πρέπει να εκμεταλλεύεται την προνομιούχο θέση της εξουσίας ή της διοίκησης και να πράττει « κατά το δοκούν», αυθαίρετα με εκτροπές και παρανομίες ή από οποιοδήποτε άμεσο ή έμμεσο συμφέρον. Οι παρανομίες, οι ακροβατισμοί, οι αυθαιρεσίες δεν προάγουν και δεν ωφελούν ποτέ την ολότητα. Εξυπηρετούν άτομα, μικρές ομάδες, παραμερίζουν το σύνολο και αποσυντονίζουν τον κεντρικό φορέα της αρχής. Οι νόμοι περιχαρακώνουν άρχοντες και αρχομένους και η τήρησή τους πρέπει να είναι εξίσου σεβαστή και από τις δύο πλευρές. Οι νόμοι είναι ή ψυχή της πολιτείας σύμφωνα με την πλατωνική φράση **«πόλεως γαρ ψυχή νόμοι εισίν, ώσπερ γαρ το σώμα στερηθέν της ψυχής πίπτει, ούτω και πόλις μη όντων νόμων καταλύει»** (γιατί η ψυχή της πολιτείας είναι οι νόμοι, και όπως ακριβώς το σώμα, όταν στερηθεί την ψυχή πεθαίνει, έτσι και η πολιτεία που δεν έχει νόμους διαλύεται)

Κάθε παρανομία ή κάθε αυθαιρεσία του άρχοντα βλάπτει και δημιουργεί πολλαπλές ανισότητες και ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα. **«Εστί δε άρχων φύλαξ του δικαίου και του ίσου»** (Και είναι ο άρχοντας φύλακας του δικαίου και της ισότητας) σύμφωνα με τον Αριστοτέλη.

Και κλίνουμε με την περίφημη φράση του Δημοσθένη. **«Λυθέντων των νόμων και εκάστω δοθείσης εξουσίας ο τι βούλεται ποιείν, ου μόνον πολιτεία οίχεται, αλλ' ουδ' ο βίος ημών του των θηρίων αν διενέγκοι»** (Όταν διαλυθούν οι νόμοι και δοθεί εξουσία στον καθένα να κάνει αυτό που θέλει, όχι μόνο

το κράτος διαλύεται, αλλά και ζωή μας δεν θα διαφέρει από τη ζωή των άγριων ζώων).

«Τρίτον ουκ αεί άρχει». Θνητός είναι ο άνθρωπος! Επομένως και ο άρχοντας είναι εφήμερος πάνω στη φλούδα της Γης. Όσο και αν μακροημερεύσει, θα φύγει από την επίγεια ζωή. Υπάρχει ανατολή ηλίου, μεσουράνηση και δύση. Αν ο άρχοντας, όταν μεσουρανή, διακατέχεται από τη δύναμη της εξουσίας ή τον οίστρο της αρχής, πλανάται πλάνη οικτρά, γιατί **«εκών άκων»** ύστερα από λίγο καιρό θα αρχίσει να βασιλεύει. **«Τα πάντα ρει»** κατά τον Ηράκλειτο και τίποτα δεν μένει αμετάβλητο στους ανθρώπους και στη ζωή. Δεν πρέπει επομένως ο άρχοντας να κυριεύεται από αλαζονεία, φιλαυτία, κομπορρημοσύνη, αυθαιρεσία και να εκτρέπει τη ζωή τού συνόλου σε επικίνδυνα και αδιέξοδα μονοπάτια ετσιθελισμού και ατομικής ικανοποίησης, που, γενικά, βλάπτουν και φρενάρουν πολλές φορές την πρόοδο, την ευημερία, την αρμονία και την κοινωνική γαλήνη.

Ταυτόχρονα όμως, δεν πρέπει ο άρχοντας να σκέπτεται το εφήμερο το καθημερινό το πρόσκαιρο, γιατί τότε οικοδομεί πάνω στην άμμο. Ιδού, η κατάλληλη προσθήκη του Χίλωνα. **«Τον άρχοντα χρήναι μηδέν φρονείν θνητόν, αλλά πάντα αθάνατα».** (Ο άρχοντας πρέπει να σκέπτεται ως θνητός και να ενεργεί σαν αθάνατος).

Ωστόσο, δεν πρέπει να ενεργεί έτσι, ώστε να γίνεται αρεστός πρόσκαιρα και να διεκδικεί τον εφήμερο τίτλο του καλού και τον πρόσκαιρο έπαινο. Τα έργα του, οι δραστηριότητές του και η καθολική διοίκησή του πρέπει να φέρουν ανεξίτηλη σφραγίδα, να αποβλέπουν για πολλούς και για πολύ χρόνο, για το παρόν αλλά και για το μέλλον.

Με σύντομη ανάλυση έδωσα πώς πρέπει να είναι ο άρχοντας και αβίαστα προκύπτει το ερώτημα. Είναι πάντοτε απαραίτητος; Την απάντηση μάς δίνει πολύ εύστοχα ο ιστορικός Ξενοφώντας στην Κύρου Ανάβαση. «Άνευ αρχόντων ουδέν αν ούτε καλόν ούτε αγαθόν γένοιτο, ως μεν συνελόντι ειπείν ουδαμού, εν δε ταις πολεμικοίς παντάπασιν» (Χωρίς άρχοντες τίποτε ούτε καλό ούτε αγαθό θα μπορούσε να γίνει γενικά με μια λέξη, μα στα πολεμικά ζητήματα σε καμιά περίπτωση).